

Доходи населення в системі індикаторів соціальної безпеки держави

Важливим аспектом становлення України як соціально орієнтованої держави є формування ефективної системи соціальної безпеки, що втілюється в надійному, суспільно прийнятному та забезпеченому усіма необхідними засобами та інститутами держави захисті соціальних інтересів особи та суспільства від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Одним з елементів системи соціальної безпеки є сукупність відповідних індикаторів, моніторинг яких дає змогу оцінити її стан на конкретному етапі становлення держави, упередити розгортання негативних тенденцій, які можуть спричинити соціально-політичну нестабільність та загальмувати соціально-економічний розвиток суспільства.

До найважливіших параметрів, які характеризують стан соціальної безпеки держави відносять показники диференціації населення за рівнем доходів (коефіцієнт розшарування доходів, концентрації доходів, чисельність незаможного населення, показники рівня та глибини бідності, рівні забезпечення соціальних гарантій ін.); показники у сфері зайнятості (рівень безробіття, навантаження на одне робоче місце, рівень допомоги по безробіттю, частка чоловіків у складі безробітних, ін.); показники у сфері охорони здоров'я (рівень смертності, очікувана середня тривалість життя, показники дитячої смертності ін).

Отже, значна частина індикаторів, які визначають стан соціальної безпеки безпосередньо пов'язана з категорією доходів населення. Розміри та джерела доходів виступають головним критерієм соціального розшарування суспільства, а аналіз диференціації їх розподілу між різними верствами населення, розробка й запровадження ефективних регулюючих заходів з обмеження процесів поляризації громадян за доходами є одними з найскладніших економічних проблем.

Не зважаючи на забезпечення впродовж останніх років значних темпів економічного зростання, відчутних результатів щодо усунення негативних явищ у сфері доходів населення не досягнуто. Зокрема, значні диспропорції спостерігаються у сфері оплати праці, вони набули таких масштабів і глибини, що відбулося фактичне перетворення заробітної плати в різновид соціальної виплати, не пов'язаної з кількістю, якістю та результатами праці. Порівняно з розвинутими країнами ціна головного ресурсу, яким виступає робоча сила, штучно занижена в кілька разів. Зокрема, не зважаючи на забезпечення значних темпів зростання середньої заробітної плати впродовж останніх років, станом на середину 2007 року близько $\frac{1}{4}$ працівників отримували за свою працю плату нижче прожиткового мінімуму, а частка оплати праці у витратах промислового виробництва становить близько 15%. Порівнюючи рівень середньої заробітної плати в Україні з рівнем прожиткового мінімуму відповідно до критичних значень Методики розрахунку рівня економічної безпеки, розробленої Міністерством економіки України [3], можна розцінити стан у

сфері оплати праці як кризовий. Зокрема, липні 2007 року відповідне співвідношення складало 2,53 рази за порогового значення 3. Тобто, можна стверджувати, що в Україні заробітна плата не виконує своєї основної – відтворювальної – функції. Поряд з цим спостерігається тенденція до підвищення вартості простої, некваліфікованої праці, що характерно для слаборозвинутих країн, тоді як послуги працівників, підготовка яких потребує значних інтелектуальних та фінансових витрат є низькооплачуваними. Це підтверджується значним відставанням рівня оплати праці працівників соціальної сфери від розмірів зарплати в середньому по країні. Розміри заробітної плати мало залежать від кваліфікації працівників, якості праці, результативності виробництва. Загрозливих масштабів досягла міжгалузева (майже чотириразова) та міжрегіональна (майже у 2,5 рази) диференціація в оплаті праці, що виступає додатковим стимулом посилення соціальної напруженості [2].

Оцінюючи показники рівня майнового розшарування, структури доходів та витрат населення можна стверджувати, що ситуація є близькою до критичної. Зокрема, не зважаючи на те, що зростання реальних доходів населення в Україні у 2006 році перевищило 13,4%, це не призвело до суттєвих зрушень у структурі видатків, а також зменшення масштабів бідності. Як і в 2005 році, співвідношення доходів 10% найбільш заможних домогосподарств і 10% найбідніших становило у 2006 році 4,5, а в цілому найбільш забезпечені верстви населення витрачали, як і в попередньому році, у 8,7 рази більше грошових коштів, ніж найменш забезпечені (критичне значення показника складає не більше як 8 разів). Частка витрат на харчування у структурі сукупних видатків домогосподарств України у 2006 році становила 54,9% (критичне значення 50%), зменшившись у порівнянні з попереднім роком на 3,2%. За розрахунками, здійсненими Інститутом демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, рівень бідності у 2006р. у порівнянні з 2005р. збільшився на 1%, досягши 28,1%. У стані бідності перебувало кожне третє домогосподарство з дітьми та кожне третє домогосподарство без дітей, у складі якого був хоча б один безробітний, кожне п'яте домогосподарство осіб пенсійного віку, кожне сьоме домогосподарство з осіб лише працездатного віку [1].

Підсумовуючи вищевикладене, можна відзначити, що всупереч позитивним макроекономічним зрушенням ситуація в сфері доходів населення характеризується наростанням негативних тенденцій поглиблення майнового розшарування, міжгалузевої та міжрегіональної диференціації оплати праці, поглиблення бідності та посилення соціальної напруги, що актуалізує питання розробки адекватних заходів їх подолання з метою усунення загроз соціальної безпеки держави та забезпечення поступального розвитку суспільства.

Література.

1. Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2006 році // www.ukrstat.gov.ua
2. Заробітна плата та стан її виплати в липні 2007 року // www.ukrstat.gov.ua
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України // www.me.gov.ua